

Ummæli

Barnabækur lagdar undir lupp

Turið Sigurðardóttir: Føroyskar barnabókmentir. 350 síður, 248 krónur. Sprotin, 2015

Okkurt er í ferð við at henda í Føroyum á barnabókmentaøkinum. Ung foreldur vita, hvussu gott tað er, at børn verða stimbrað eisini við søgum og myndum. Fyri tey er tað líka so týðningarmikið og í summum førum kanska týðningarmeiri at lesa fyri børnunum, sum at tey ganga í tí nýggjasta frá Guðrun & Guðrun.

Summi hava tó altíð vitað, at hetta hevur týðning: rithøvundar, lesarar, forløg og ... Turið Sigurðardóttir, sum hevur granskað, undirvíst og skrivað greinir um barnabókmentir í nógv ár. Eitt ítøkiligt úrslit er *Nýggj leiti*, greinasavn, ið kom út í 2013, har næmingar, ið Turið hevur undirvíst, hava latið sínar ritgerðir prentað, og so nú Føroyskar barnabókmentir við undirheitinum "Søguligt umhvarv og greiningar".

Bókin

Við at nevna tað umhvarv hevur Turið beinanvegin gjørt greitt, at hetta á ongan hátt er ein fullfíggað søguglig viðgerð. Bókin viðger eitt úrval av tekstum úr tíðarskeiðinum, sum føroyskar barnabókmentir hava verið til. Kortini vágar hon sær tó at siga, at hon vil vísa á samanhang, rák og menning.

Perman er ein mynd eftir Elinborg Lützen úr bókini *Í skýmingini*, sum kom út í 1948. Tað liggur nógvur symbolikkur í permumyndini; tey bæði børnini, sum halda um hvørt annað sum fyri at fáa styrki at stíga inn í ein ókendan heim, sum er avmyndaður sum ein gloppað hurð í einum helli. Litirnir, valdir eru til permuna, gera tað eisini spennandi: gult sum fer yvir í eldreytt ella úr tí tryggja inn í tað ótrygga.

Bókin er í 15 pørtum. Teir trýggir seinastu partarnir hava listar við barnabókaútgávum, Barnamentanarheiðurslønini hjá Tórshavnar Býráði, ummælum og øðrum. Harafturat eru viðmerkingar til ymsu partarnar,

men har undrist eg yvir, at tað ikki verður víst til hesar viðmerkingarnar inni í sjálvum tekstinum.

Greining

Tað er týðiligt, at Turið hevur lagt seg eftir at viðgera skaldskapin sum skaldskap og ikki so nógv sett í samband við samfelagslig viðurskipti og korini hjá børnum annars. Í bókini verða barnabækur viðgjørðar í mun til upplýsing, romantikk, realismu, modernismu, postmodernismu og nýrealismu. Afturat hesum hevur hon viðgerðir av nýtolkaðum skaldskapi av mannamunni, av søguligum barnabókum, føroyskum furdusøgum og myndabókum.

Tað er ymiskt, hvussu djúpt farið verður inn í greiningarnar; sumt tykist mær stórt sæð at vera endurgáva av innihaldi, og tað kundi eg verið fyrriuttan, tí eg kenni flestu bækur frammanundan, men tað gera ikki øll, so tey fáa sjálvandi nakað burturúr, men hinvegin gongur tað út yvir sjálva greiningina.

Tó eru reinar perlur ímillum. Greiningarnar av tekstum hjá Martini Joensen og hjá Sigurði Joensen eru áhugaverdar, somuleiðis viðgerðin av *Barnarímumum* hjá Hans A. Djurhuus og seinni av skaldskapinum hjá Sonju Schneider. Turið metir bókina hjá Sofíu Petersen við myndum hjá Elinborg Lützen at vera marksetandi, men kortini haldi eg, at greiningin av myndunum er ov teknisk, víst verður til, hvat er á myndunum, hvar alt er á myndunum osfr, heldur enn at greina myndirnar innihaldsliga. Tað sama er við myndunum hjá Bárði Oskarsson, og tað undrar meg, tí eg veit, at Turið annars hevur viðgjørt skaldskapin hjá Bárði og tað ógvuliga væl eisini.

Rák í barnabókmentum

Tá eg hugsi um føroyskar barnabókmentir, hugsi eg, at summar bækur hava verið marksetandi. Tær hava sett nøkur avgerandi spor eftir seg, sum á ein hátt hava vent rákinum ella byrjað eitt nýtt rák: søgurnar um lítla Sjúrd (1959) hjá Sigurði Joensen, sum er ein innilig lýsing av dreinginum, har eg sum barn kendi meg aftur í umhøvrunum og barninum. *Hin snjóhúiti kettlingurin og Hønan og hanin* (1970-71) hjá Steinbjørn B. Jacobsen við myndum eftir Bárð Jákupsson, sum breyt fullkomiliga upp úr nýggjum og gav teimum smáu fittar bækur úr føroyskum umhøvri, *Trøllalív* (1977) hjá Elin Bjørg Højgaard, sum var ein heilt øðrvísi myndabók, og sum legði seg tætt at tíðarandanum um kvinnufrælsi. *Mikkjal* (1986) hjá Ellu Smith Clementsen, sum var ein søga úr gerandisdegnum hjá einum smádreingi og við myndum hjá Tove Askham: bara tað at síggja ein mjólkarpakka frá MBM og ein putursukurpakka av-myndaðan í føroyskari barnabók var kollveltandi.

Seinastu árin hava barna- og ungdómsbækur tikið risafet fram ímóti øktari dygd. Nútiðar føroyskar barnabækur eru á veg onkra aðra leið enn ta siðbundnu, helst eisini tí at tær jú verða viðurkendar og viðgjørðar sum allur annar skaldskapur. Ella sum tað kemur fram í viðgerðini hjá Turið, at tær hava broytt seg frá at vera neyðugar fyri at hava okkurt at lesa á føroyskum til at hava ein greiðan, mangan moralskan boðskap til í dag heldur at lúka eitt listfrøðiligt dygdarkrav.

Fyri mær at síggja viðger bókin *Føroyskar barnabókmentir* rák og menning í barnabókmentum og kanska ikki so nógv samanhang, men tá tað er sagt, so er slík bók gull verd fyri okkum, sum arbeiða, lesa og elsa barnabækur.

Innlit í norðurlendskan samtíðarleik

Vár Berghamar Jacobsen

*Dramafestivalurin LeikREAD, Sjonleikarahúsið 27. og 28. mars 2015
LeikREAD 2013, 474 síður, 198 krónur, Sprotin, 2015
LeikREAD 2015, 466 síður, 198 krónur, Sprotin, 2015*

Í døgnum 27. og 28. mars varð dramafestivalurin LeikREAD hildin í Føroyum á øðrum sinni. Seks nýggj, útvald norðurlendsk leikrit vóru á skránni.

Føroyar og Ísland vóru umboðað við hvør sínum sorgarleiki við útgangsstøði í veruligum hendingum úr okkaru tíð og úr 19. øld. Finnland og Svøríki vóru umboðað við skemtileikum við aktuelum álvarsmálum. Danmark og Noreg vóru umboðað við leikum, sum viðgera ávikavist aldurdóm og smábarnafamiljuna í dagsins samfelagi.

Ymiskt var, hvussu leikstjórnir valdu at gera hesa pallsettu lesing. Og eisini var ymiskt, hvat leikritini sjálv lögdu upp til. Í flestu førum var talan um brot úr leikunum, tó vóru eisini leikir sum vóru pallsettir í fullari longd. Mær dámdi væl føroyska og eisini danska leikritið og pallsetingina av hesum leikum. Serliga væl dámaði mær tað finska og tað svenska leikritið.

Svenski leikurin er um at siga søgur og kemur meistarliga við nýggjum upplýsingum og hintum, sum ferð eftir ferð leggja nýtt afturat og eisini broyta søgugongdina og harvið søguna. Hetta er ein leikur,

sum viðger eina ávísa aktuella hending í Stokholmi í 2013. Leikurin er um lívið sum arbeiðsleysur sjónleikari og arbeiðsleysur rithøvundur og um annað ættarlið av tilflytarum og ein svia, sum hevur lægri stætt enn teir.

Finska leikritið er skrivað episkt, tað vil siga, at tað er sera nógv frásøgn í leikinum og eisini eru brot á illusíónina. Tað er serliga hetta, sum ger leikin skemtiligan, tí annars viðger høvundurin eitt stórt álvarsmál: bráðnandi ísín og vaksandi flóðina. Á skemtiligan hátt verða viðurskiptini millum eina gamla konu og miðaldrandi miseydnadu børn hennara eisini lýst. Hetta er ein sera vælskrivaður og skemtiligur leikur. Pallsetingin eyðnaðist eisini væl.

Tað, at tíðin at fyrirleika hesi leikrit er sera avmarkað, gevur ein spontanitet og ein fúsleika, sum ikki skal undirmetast. Ofta spyrst eisini nógv skemt burtur úr júst hesum. Í framförluni av finska leikinum vóru fleiri mistøk eisini gjørd, og loftaðu leikararnir hesum hegnisliga, og áskoðararnir flentu bara enn meira.

Við LeikREAD fær føryski ákoðarin innlit í tey tema og tey evni, sum eru uppi í norðurlondum í dagsins samfeløgum. – Rúm verður givið okkum sjálvum og okkaru norðurlendsku grannum til at hugsavna okkum um okkara part av heiminum. Í øllum meldrinum av ávirkan og árinu úr størri londum og heimspørtum í heiminum, verður við "Nordic dramatræn" ljós varpað á sjálvt handritið, á norðurlond og norðurlendskt samstarv. Hetta er eitt gott útgangsstøði fyri norðurlendskari – og hervið eisini føroyskari leiklist.

Sjonleikarahúsið sum karmur riggaði stak væl til "LeikREAD". Gamli "kukkassin" og góðu hólis-

umstøðurnar aftanfyrir til leikarar og áskoðararúmið bjóða inn til nógv fleiri sjónleikarupplivingar.

Tað má sigast at vera ein sannur fongur, at Sprotin gevur út tvær bækur við nýggju norðurlendsku útvaldu leikritunum, frá 2013 og 2015, týdd til okkara móðurmál.